

*Λόγος τῆς Α.Μ. τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου,
ὡς Τοποτηρητοῦ τῆς Ἱ.Μ. Θεσσαλονίκης
στὴν Ἐνθρόνιση τοῦ Παναγιωτάτου
Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Φιλοθέου
στὸν Καθεδρικὸ Ἱερό Ναὸ τῆς τοῦ Θεοῦ
Σοφίας,
Σάββατο 25 Νοεμβρίου 2023*

Σεβασμιώτατε Ἐκπρόσωπε τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου,

Σεβασμιώτατοι ἅγιοι ἀδελφοί καὶ Πατέρες,

Ἀξιότιμε κύριε Ὑπουργέ

Κύριε Δήμαρχε,

Ἐντιμότετοι ἄρχοντες,

Ἀγαπητοί μου χριστιανοί,

Συναχθήκαμε ὅλοι ἐμεῖς σήμερα, ἄρχοντες καί λαός, στή συμβασιλεύουσα τῆς Ρωμιοσύνης, τή συμπρωτεύουσα, τή Θεσσαλονίκη, γιά νά ὑποδεχθοῦμε τόν νέο της μητροπολίτη, τόν κύριο Φιλόθεο.

Παναγιώτατε,

Ἐδῶ καί κάποιους αἰῶνες, ἡ μητρόπολη τῆς Θεσσαλονίκης πληροῦται συνήθως διά μεταθέσεως. Ἡ ἐκλογή σου ἀπ' εὐθείας εἶναι μία ἀπό τίς σπάνιες ἐξαιρέσεις σ' αὐτήν τήν παράδοση.

Διαδέχεσαι, μάλιστα, τόν Σεβασμιώτατο Ἄνθιμο τόν ἀπό Ἀλεξανδρουπόλεως, τόν ὁποῖο ὀφείλεις νά τιμᾶς καί νά φροντίζεις.

Ἦταν μιά δύσκολη ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας, στήν ὁποία συνέβαλαν οἱ προσδοκίες πού ἐγείρει τό πρόσωπό σου καί πού προσευχόμεστε νά μή διαψευστοῦν.

Ἡ ἐπιλογή σου ἀπό τήν Ἱεραρχία δέν εἶχε κριτήρια μόνον ἡλικιακά ἀλλά, θέλω νά πιστεύω, βαθύτερα καί οὐσιαστικότερα, κυρίως θεολογικά.

Συνεργαστήκαμε τά τελευταῖα χρόνια ἀπό μιά νευραλγική θέση, αὐτήν τοῦ ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱεραῶς Συνόδου. Μιά θέση μέ πολύπλευρες διοικητικές ἀπαιτήσεις καί σέ πολλά ἐπίπεδα, ἐνδοεκκλησιαστικά καί μή.

Ἐπέδειξες ἐξαιρετικές διοικητικές ικανότητες. Ὅμως, ἄνθρωποι μέ διοικητικές ικανότητες δέν σπανίζουν στήν ἀνθρώπινη ἱστορία. Καί μόνον οἱ διοικητικές ικανότητες δέν κάνουν κάποιον ἐπίσκοπο καί πατέρα.

Αὐτό πού ἐξετίμησα ἦταν τό ἦθος σου καί τό ἐκκλησιαστικό σου φρόνημα, δηλαδή τή θεολογική σου σκέψη, παιδεία καί προβληματισμό.

Καί ἐάν κάποιος εἶναι ὄντως θεολόγος, τότε θά διακονήσει κατά Χριστόν καί αὐτό θά τόν βοηθήσει νά ἀσκήσει μιά διοίκηση κατά Χριστόν.

Διαφορετικά ή διοίκησή του θά είναι σέ κοσμική βάση.

Όλα αυτά αναδείχθηκαν και πρόσφατα από τή συμβολή σου, υπό τήν ιδιότητά σου, τοῦ διευθυντῆ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐκκλησίας, στή διοργάνωση ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο, τοῦ πρώτου Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου στήν Ἀθήνα, μέ ἀφορμή τή συμπλήρωση 100 ἐτῶν ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ περιοδικoῦ Θεολογία.

Αὐτό τό συνέδριο εἶναι τομή ὄχι μόνο γιά τήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀλλά καί γιά τή θεολογική σκέψη. Ἐπανεφέρε στήν ἐπιφάνεια τή δυναμική τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας. Σ' αὐτό, σημαντικότεατη ἦταν ἡ συμβολή καί τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ἡ ἀνταπόκριση στήν πρωτοβουλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἦταν ἐντυπωσιακή. Ὅλοι σχεδόν οἱ προκαθήμενοι τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν μᾶς τίμησαν εἴτε μέ αὐτοπρόσωπη παρουσία εἴτε μέ ἐπίλεκτη ἀντιπροσώπευση ἀπό μητροπολίτες καί προβεβλημένους καθηγητές σέ μιά δύσκολη ἐποχή. Καί τοῦτο ἐπιβεβαίωσε τόν ἐνοποιητικό ρόλο καί τή σημασία τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας σέ Διορθόδοξο, καί ὄχι μόνο, ἐπίπεδο.

Κατόπιν ἀπόφασης τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στή Θεσσαλονίκη θά λάβει χώρα, τό δεύτερο μέρος αὐτοῦ τοῦ ἑορτασμοῦ, ὅπως ἔχει ἀνακοινωθεῖ. Ὅφειλουμε εὐγνωμοσύνη στόν Τριαδικό Θεό γιά τήν ἔκπληξη πού μᾶς ἐπεφύλαξε, νά συναντηθοῦμε καί νά ἀναζητήσουμε κριτήρια θεολογικά γιά τίς σημερινές προκλήσεις.

Βρισκόμαστε σέ μιά ἐποχή πού ὁ κόσμος ἀλλάζει ραγδαῖα μετά ἀπό μακρόχρονες ζυμώσεις. Ἀντιλήψεις καί νοοτροπίες, νέες συνήθειες καί ἔθιμα θέτουν ἀκόμα πιά πολύ στό περιθώριο τήν ἐκκλησιαστική ζωή καί ὄχι μόνον αὐτή.

Πολλές από αυτές τις νέες αντιλήψεις τις υιοθετούμε, ως χρήσιμες, χωρίς καμμία επίγνωση της ούσίας και τῶν συνεπειῶν τους. Ἔτσι μιά διάχυτη νέα θρησκευτικότητα εἶναι ἐνώπιόν μας.

Στά νεώτερα χρόνια, ὁ δυτικός κόσμος, τοῦ ὁποίου γίναμε μέρος, ἐπιχείρησε και πάλι νά ἀκυρώσει τήν πραγματικότητα τοῦ θανάτου, βασισμένος ἀποκλειστικά στίς ἀνθρώπινες δυνάμεις καί δυνατότητες. Αὐτή τή φορά, μέ ἕνα νέο τρόπο: μέ τήν ἀποθέωση τῆς προόδου καί τῆς ἀνάπτυξης.

Ὁ χριστιανικός λόγος στή Δύση, ἄν καί συνέβαλε στήν παραπάνω ἐξέλιξη, ὅλο καί περισσότερο παραγκωνίζεται. Βρίσκεται σέ μειονεκτική καί ἀπολογητική θέση, καί μάλιστα πολυδιασπασμένος μετά τή Μεταρρύθμιση τοῦ Λούθηρου.

Όμως, προσπαθώντας να προλάβει τις εξελίξεις των πραγμάτων εντός της ιστορίας, ο δυτικός Χριστιανισμός στράφηκε και αυτός σε έναν εκσυγχρονισμό, με αποτέλεσμα την εκκοσμίκευσή του. Αυτή η αλλοίωση, που έλαβε τεράστια έκταση και βάθος, περιγράφεται παραστατικά και με έντυπωσιακή ακρίβεια στον διάλογο του Μεγάλου Ίεροεξεταστή με τον Χριστό, στο περίφημο μυθιστόρημα *Άδελφοί Καραμάζωφ* του Ντοστογιέφσκι.

Άπέναντι στις νέες και περίπλοκες προκλήσεις, ή δυτική Έκκλησία έστίασε στην ένασχόληση με κοινωνικά και ψυχολογικά ζητήματα. Μάλιστα εύνόησε την ίδρυση Χριστιανοδημοκρατικών κομμάτων, ελπίζοντας να διατηρήσει την πολιτική της έπιρροή. Αυτή η έστιασμένη ένασχόληση με τις κοινωνικές και ψυχολογικές ανάγκες πέρασε και σε έμᾶς.

Ὡστόσο, μέ τήν πείρα τῶν ἐτῶν μου, ἀλλά καί μέ τήν ἐμπειρία ἀπό τή συμμετοχή μου σέ αὐτόν τόν τρόπο διακονίας κατά τή νεότητά μου, εἶμαι πλέον βέβαιος ὅτι ὁ κόσμος δέν ἀλλάζει μέ αὐτόν τόν τρόπο. Τά κοινωνικά προβλήματα εἶναι προϊόντα ἄλλων ἐπιλογῶν, βαθύτερων καί συχνά μή ἀντιληπτῶν.

Ἡ πρόοδος τοῦ δυτικοῦ κόσμου εἶναι ἀπότοκο μιᾶς νοοτροπίας καθαρά καπιταλιστικῆς, πού στηρίχθηκε στήν ἠθική τοῦ προτεσταντισμοῦ καί στήν προτεραιότητα τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος.

Μιά πτυχή τῆς ἀποθέωσης τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος εἶναι ἡ ἀποικιοκρατία, στήν ὁποία πρωτοστάτησαν χριστιανικά κράτη μέ χριστιανούς ἱεραποστόλους.

Εἶναι ἐνδεικτικό ὅτι δυτικοί ἱστορικοί περιέγραψαν τήν ἀποικιακή πολιτική τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν λέγοντας: «πρῶτα πηγαίνει ὁ στρατιώτης, ἀκολουθεῖ ὁ ἱεραπόστολος, καί τελευταῖος ἔρχεται ὁ ἔμπορος».

Ὁ πλουτισμός τῶν ἀνεπτυγμένων καί ἰσχυρότερων χωρῶν προέρχεται καί ἀπό τήν ἀπομύζηση τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῶν χωρῶν τοῦ λεγόμενου «Τρίτου Κόσμου», πού μέχρι πρὶν ἀπό μερικά χρόνια χαρακτηρίζονταν «ὑποανάπτυκτες». Τόν πλοῦτο αὐτό ἀπολαμβάνουμε, ἂν καί χριστιανοί, παρ' ὅλο πού βρίσκεται στόν ἀντίποδα τοῦ εὐαγγελικοῦ ἠθους.

Ἡ εἰρήνη πού ἀπολαμβάνουμε δέν εἶναι διά τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ἐπιβάλλεται μέσω τῶν ἐξοπλισμῶν. Οἱ πόλεμοι γίνονται κυρίως γιά τήν πώληση ὀπλων. Καί λαμβάνουν τέλος ὅταν ἐπιτευχθοῦν οἱ οἰκονομικοί στόχοι τῶν ἐπιχειρήσεων πού ἐμπλέκονται.

Ὁ ὅρος «ἀνεπτυγμένος κόσμος» εἶναι μιά ἀκραία ἀφαιρετική γενίκευση. Διότι σέ ὅλες τίς ἀνεπτυγμένες χῶρες, ἡ βιτρίνα τῆς λαμπερῆς ἀνάπτυξης κρύβει τρομακτικές ἀνισότητες.

Μέσα στή φρενίτιδα τῆς προόδου, κάθε λύση πού βρῖσκουμε γιά ἓνα πρόβλημα, γεννᾷ καινούργια προβλήματα. Σάν μιά σύγχρονη Λερναία Ὕδρα.

Αυτό όμως δεν τό έχει καταλάβει ή δεν θέλει νά τό καταλάβει ό σύγχρονος άνθρωπος. Γιατί έχει παγιωθεί ή στάση του νά αντιλαμβάνεται τά πάντα αυτόνομημένα και όχι σέ αναφορά μέ κάτι άλλο, έξω από τόν έαυτό του.

Τή θεραπεία αυτής τής κατάστασης δεν μπορεί νά μάς τή δώσει περισσότερη πολιτική, περισσότερη κοινωνιολογία, περισσότερη έπιστήμη, περισσότερη ήθική, αλλά περισσότερη θεολογία.

Όμως, γιά ποιά θεολογία μιλάμε; Γιατί και έδω έχουμε πολλές απόψεις. Άλλοι ταυτίζουν τή θεολογία μέ τή γνώση. Άλλοι μέ τήν καρδιά και τό βίωμα. Άλλοι μέ τόν άκτιβισμό. Άλλοι τήν αντιλαμβάνονται σχολαστικά ως μιά έπιστήμη. Άλλοι δίνουν προτεραιότητα στήν παράδοση και άλλοι στόν έκσυγχρονισμό.

Όμως, ή θεολογία δεν είναι υπόθεση άποψης. Όλα αυτά είναι ψευδο-διλήμματα. Προκύπτουν από τό γεγονός ότι προσεγγίζουμε τή θεολογία αποσπασματικά και απολυτοποιούμε τά ιστορικά της παράγωγα.

Παράγωγα πού θά καταργηθοῦν στά ἔσχαταⁱ. Κατά βάθος, τα ψευδο-διλήμματα αὐτά συντηροῦν καί κολακεύουν τήν αὐτοαναφορικότητά μας.

Τί σημαίνει λοιπόν «περισσότερη θεολογία»; Τήν ἀπάντηση δίνει ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, ὅταν ἀποσπᾶ τήν ἀλήθεια ἀπό τήν ἱστορία καί τή συνδέει μέ «τήν κατάστασιν τῶν μελλόντων»ⁱⁱ.

Ἡ ἀλήθεια τῆς θεολογίας καί τῆς Ἐκκλησίας ἔχει ὄντολογικό καί ἐσχατολογικό ὑπόβαθρο. Ταυτίζεται μέ ὅ,τι «θά ἐπιβιώσει στά ἔσχατα». Οἱ περισσότεροι ὅμως ἀντιλαμβάνονται τήν ἐσχατολογία ὡς μιά ἀπόδραση ἀπό τήν ἱστορία.

Ἀλλά αὐτό δέν ἰσχύει. Ἡ ἐσχατολογία δέν εἶναι διέξοδος διαφυγῆς. Ἐρμηνεύει τήν ἱστορία, χαρίζοντάς της προοπτική καί ἐλπίδα. Καί πρό παντός ὄραμα ἀναστάσιμο.

Γιά τήν Ἐκκλησία, τό ὄραμα δέν μπορεῖ νά τό δώσει ὁ ἄνθρωπος ἀλλά μόνον ὁ Χριστός. Αὐτός ὁ ἴδιος εἶναι τό ὄραμα γιά κάθε χριστιανό. Καί

μόνον Αὐτός ἀκυρώνει τήν πραγματικότητα τοῦ θανάτου.

Αὐτή ἡ θεολογία τῆς ἐσχατολογικῆς βάσης ἀφορᾷ τήν Ἐκκλησία ὡς κοινότητα, λαϊκούς καί κληρικούς, μά πρώτιστα τούς ἐπισκόπους. Πρέπει νά τήν ὑπηρετήσῃ ὁ καθένας μας μέ βάση τίς δυνατότητες καί τά χαρίσματά του. Γιατί, Ἐκκλησία χωρίς ἐσχατολογικό κριτήριον κατανατᾷ ἔρμαιο τῶν σχημάτων τοῦ κόσμου τούτου. Καί στό τέλος ἐκκοσμικεύεται.

Παναγιώτατε, αὐτή πρέπει νά εἶναι ἡ βασική σου μέριμνα.

Ἀναλαμβάνεις μιά τοπική ἐκκλησία, μιά μητρόπολη πού ἔχει ὅλες τίς ἱστορικές καί πρακτικές δυνατότητες γιά νά προβάλλεις στόν κόσμο περισσότερη θεολογία. Θεολογία μέ ὄντολογικό καί ἐσχατολογικό ὑπόβαθρο. Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι μιά πόλη μέ τόσες πανεπιστημιακές σχολές. Μέ τή Θεολογική Σχολή της καί μέ τήν ἔντονη παρουσία τῆς Ἀγιορειτικῆς φιλοκαλικῆς παράδοσης!

Ἄρκεϊ νά μήν τήν προσεγγίσεις ὡς ἰδιοκτῆτης ἀλλά ὡς οἰκονόμος. Ἄρκεϊ νά λειτουργήσεις ὡς εἰκόνα τοῦ Κυρίου της, καί ὄχι ὡς ἐκπρόσωπος ἢ ἀντιπρόσωπός Του.

Ἡ Θεσσαλονίκη, ἀπό τήν ἀρχαιότητα πολυεθνική, διατηρεῖ νωπό καί τόν πρῶμο χριστιανισμό, ὅπως αὐτὸ φαίνεται καί στὰ μνημεῖα της. Ἐνα χριστιανισμό ἐνωμένο, πού δέν ἀντλοῦσε τήν ταυτότητά του ἀπό κοσμικούς θεσμούς καί βιολογικές σχέσεις.

Σήμερα ἔχουν περάσει στή ζωή μας αἰρετικές ἀντιλήψεις, ὅπως ὁ ἐθνοφυλετισμός, πού ταλαιπωρεῖ τίς σχέσεις τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν.

Ὅμως οἱ ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες δέν ὑφίστανται γιά νά ἐξυπηρετοῦν τά νεωτερικά ἔθνη, οὔτε γιά νά ταυτίζονται ἢ νά ἀντιπαρατίθενται ἰδεολογικά μαζί τους. Ὁ Χριστός δέν ὑπάρχει γιά νά ὑπηρετεῖ τά ἔθνη, ἀφοῦ «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλληνας»ⁱⁱⁱ.

Ὁ Χριστός δέν ὑπάρχει γιά νά ἀναδεικνύει τίς φυλετικές διαφορές. Ὑπάρχει γιά νά τίς καταργεῖ. Ἡ Ἐκκλησία προσλαμβάνει τό παρόν γιά νά τό μεταμορφώσει.

Αὐτό τό πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου χριστιανισμοῦ, τῶν ἀθλοφόρων μαρτύρων τῆς πίστεως μας, εἶναι ἀκόμη ζωντανό:

στά πιά ἀρχαῖα ψηφιδωτά τῆς Ροτόντας,
στήν Ἀχειροποίητο τοῦ 5ου αἰῶνα,
στήν πολύπαθη βασιλική τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ
προστάτη τῆς πόλης,
ἀλλά καί στή Μονή Λατόμου, τοῦ 5ου αἰῶνα, μέ
τήν περίφημη καί μοναδική ψηφιδωτή παράσταση
μέ τό Ὅραμα τοῦ Ἰεζεκιήλ.

Τό ὄραμα τοῦ Ἰεζεκιήλ, τό ὄραμα τῶν ξηρῶν ὀστέων
εἶναι πάντα ἐπίκαιρο, ἐπειδή εἶναι ἐσχατολογικό.
Δείχνει τό λαμπρό, τό θεωμένου μέλλον τῆς ὕλης,
τῆς κτίσεως, τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐμφύσησον, λοιπόν, Παναγιώτατε, ὅπως ὁ προφήτης, «εἰς τὰ ὄστᾱ τὰ ξηρᾱ, τὰ γεγυμνωμένα». Καί νά εἶσαι σίγουρος ὅτι αὐτό τό πανάγιο Πνεῦμα θά ἀντιλαλήσει ἀναστάσιμα ὄχι μόνο στήν τοπική Ἐκκλησία, ἀλλά καί πέραν αὐτῆς. Καί θά συναντήσῃ τά ἀντίστοιχα μηνύματα τῶν ἀδελφῶν σου Ἐπισκόπων ἐντός καί ἐντός συνόρων.

Καί νά εἶσαι σίγουρος ὅτι θά φθάσῃ γρήγορα. Γιατί ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι μιά πόλη πάντα φιλόξενη καί κοντινή.

Καί ὄλοι μαζί, σάν τόν «μικρό λαό πού πολεμᾶ δίχως σπαθιά καί βόλια», θά τραγουδοῦμε τόν ἀναστάσιμο παιᾶνα γιά ὄλο τόν κόσμο.

Ὑπενθυμίζοντας σέ ὄλους πῶς ὄ,τι εἶναι ἀδύνατο γιά τόν ἄνθρωπο, εἶναι δυνατό γιά τόν Θεό. Ἐκεῖνος θά παραμερίσει τούς λίθους καί θά ραγίσῃ τά μνήματα, γιά νά ἐξέλθουν ζωντανοί καί οἱ νεκροί μας.

Μὲ αὐτὲς τὶς σκέψεις, σοῦ εὔχομαι καλή Διακονία!

ⁱ *Α΄ πρὸς Κορινθίους*, 13

ⁱⁱ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, *Σχόλια εἰς τὸ Περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου*, κεφ. Γ΄ III, παρ. 2 (PG 4:137D).

ⁱⁱⁱ *Πρὸς Γαλάτας*, 3:28.